

Ugdymo verslas

Christopher G. Robbins

Pasinaudokime šia unikalia proga; tikiuosi, kad po daugybės bandymų ir klaidų mums tikrai pasiseks, jei pagaliau suprasime arba, paragavę savo neišmanymo vaisių, būsime priversti suprasti, jog nėra kitos išeities kaip tik dialogas.

Z. Baumanas (p. 16)

Kai praeitą rugpjūtį, prieš prasidedant naujiesiems mokslo metams, administracija pasiūlė man kartu su kitais mokytojais kelti kvalifikaciją neatsitraukiant nuo darbo, buvau kupinas vilčių. Pagaliau, pamaniau, iš tiesų sužinosiu, kaip padėti mokiniams ir jų tėvams. Galbūt organizuosime užklasinę veiklą, o gal vakarais – kartą per mėnesį ar net kas savaitę – rengsime šeimų skaitymus arba bendras tėvų, mokinių ir mokytojų pagalbos grupes. Savo pastangas, tikėjau, skirsime didesnėms, opesnėms visuomenės problemoms: „susirinkę drauge, įvairių grupių atstovai dalyvis nuomonėmis (...), ko galėtų vieni iš kitų pasimokyti, ir viso to rezultatas bus bendradarbiavimas, naudingas visoms grupėms“ (Giroux, p. 240).

Iš tokių svajonių mane pažadino mokomoji vaizdajuostė, neva skirta problemoms, su kuriomis susiduriame klasėse. Vaizdajuostės reiškiamas požiūris paaiškėjo išgirdus pradžios mokyklos mokinį su pasitikėjimu dėstant: „Man patinka, kad mūsų klasėje iškart aišku, kas yra darbininkai, o kas – dykūnai“ (žr. vaizdajuostę, 2000).

Be abejo, žodis „darbininkai“ turėjo teigiamą atspalvį, o „dykūnai“ buvo tinginiai, nenašiai dirbantys, nemėgstantys rungtyniauti, t. y., pasitelkus verslo žodyną, - „kompanijos atliekos“ (argi ne įdomus požiūris į pažangumą?).

Labiausiai nerimą kėlė tai, kad nebuvo nė kalbos, kaip tiems „dykūnams“ padėti, o jutai vien aktyviųjų bendraamžių spaudimą veikti, konkuruoti. Nebuvo net užsiminta apie darbą bendradarbiaujant, kai kiekvienas dalyvauja pažinimo procese, spręsdamas savo paties uždavinius. O juk konkurencija ir bendradarbiavimas – nesuderinami dalykai. Matyt, tai, kad poreikio padėti „dykūnams“ nejaučia nei mokiniai, nei mokytojai, liudija, jog pagrindinis laisvosios rinkos principas jau baigia persmelkti visas amerikiečių sąmonės ląsteles. (Kad verslo bendruomenė normaliai funkcionuotų, joje turi būti ir nugalėtojų, „darbštuolių“, ir pralaimėtojų, „tinginių“.) Dar daugiau, su liūdesiu pastebėjau, jog daugumos mano kolegų mokytojų visai nejaudina faktas, kad verslą ir mokslą skiriančios ribos pamažu nyksta ir mokykla nustoja buvusi žinių buveine bei viešosios erdvės dalimi.

Paaikškėjo, kad mokyklos veikla turi ir daugiau panašumų su gamyba. Į mokinių pareigas neretai įeina padėti pagalbiniam personalui (pavyzdžiui, išnešti šiukšles, išdalyti pusryčius, ką nors iškrauti ar sukrauti). Dėl to mokytojai dažnai išleidžia mokinius iš pamokos, nesvarbu, koks būtų jų pažangumas.

Tokios šiuolaikinės ugdymo tendencijos man kelia nerimą. Regis, kas čia tokio, kad mokiniai ir mokytojai, kalbėdami apie savo veiklą, vartoja verslo terminiją. Bet juk už viso to slypi dvi didelės problemos: 1) mokymąsi ir savo, kaip būsimų piliečių, vaidmenį mokiniai apibrėžia verslo žargonu ir 2) puoselėjamos ne tos vertybės ir orientyrai. Vienas iš mokymo tikslų, mano nuomone, - pasiekti, kad mokiniai domėtųsi, kas dedasi plačiajame pasaulyje, o kartu matytų neteisybę ir su ja kovotų. Kai raginame mokinius dirbti nenuleidžiant rankų, užuot mokę juos kritiškai mąstyti, mes, mokytojai, iš tiesų jiems atveriamė savąjį klaidingą suvokimą reikalavimų, kuriuos žmogui kelia šiuolaikinė kapitalistinė visuomenė. Juk nedera pamiršti, kad šiandienos vaikai turės gyventi nuolat įvairėjančioje, greitai kintančioje ir

nenusipėjamoje visuomenėje, kuri negali niekam žadėti darbo ar garantuoti gyvenimo minimumą užtikrinančio darbo užmokesčio dabar arba netolimoje ateityje.

Ką mokytojai ir mokiniai turi priešpriešinti šioms tendencijoms? Juk, paslaugiai performuodami mokymo procesą gamybinės ideologijos ir terminologijos pavyzdžiu, parodome, kad pritariame žiauraus kapitalizmo injekcijai į dar vieną socialinę erdvę (Fitzsimons, p. 505). Bendruomenės erdvė, neremiamą (ir todėl neapibrėžtą) komercinių interesų, - vis retesnis reiškinys. Vis daugiau gyvybiškai svarbių visuomeninių institucijų, tarp jų ir mokyklos, yra privatizuojamos ir tampa didelių korporacijų nuosavybe. Ir vis dėlto mokytojai, mokiniai ir tėvai galėtų - o ir turėtų - neleisti mokyklose įsitvirtinti verslo filosofijai. Mokiniai, kurie visus mokymosi metus rengėsi tapti piliečiais, baigę mokyklą, greičiausiai elgsis kitaip nei tie, kurie rengėsi tapti darbininkais. Žinoma, labai aiškių ribų čia nėra, bet mokytojo suformuota vertybių skalė vis dėlto labai aiškiai apibrėžia, kurlink buvo nukreiptos mokinio pastangos per visą mokymosi metą. Pavyzdžiui, jeigu penktokas į klausimą, ką šiandien veikė mokykloje, atsako skirstęs priešpiečius, turėtume iš tiesų labai susirūpinti, ypač jeigu tai buvo daroma vietoj raštingumo pamokų. Kalba - žodžiai ir jų reikšmės priskiriama vertė - apibūdina mokytojų ir mokinių, taip pat didesnės bendruomenės ir pasaulio ryšius. Tad kaip - mokiniu ar darbininku - mes, mokytojai, pavadinsime jaunuolį, pasirengusį žengti iš mokyklos į tikrąjį gyvenimą?

Baigdamas noriu pasakyti, kad mano tikslas - atkreipti dėmesį į mokyklų vaidmenį formuojant demokratiją ir padėti mokiniams suvokti neteisę jų atžvilgiu. Aš taip pat manau, kad pakliuvę į aplinkybes, kai „...visose (taip pat ir ugdymo) visuomeninėse institucijose pradeda galioti rinkos dėsniai“ (McChesney, p. 9), viso pasaulio mokiniai ir mokytojai turi vienytis.

Rašau vildamasis įtraukti mokytojus į didžiulį pokalbį ir išnagrinėti, kaip verslo terminai - „tempas“, „veiksmingumas“, „tikslumas“, „reikalavimai“ ir „konkurencija“ - keičia ugdymo terminus ir idealus, tokius kaip „apmąstymas“, „tyrimas“, „bendradarbiavimas“, „užuojauta“, „socialinis teisingumas“ ir „mokymasis“. Kodėl, begėdiškai atspindėdami klasėje gamybinius santykius, turėtume versti vaikus nelygiavertiškai lenktyniauti? Kodėl vietoj to negalėtume mokyti jų būti visuomenės piliečiais?

Esu įsitikinęs, kad šiame kontekste svarbiausias klausimas yra toks: „Ar mokytojai turi įtraukti mokinius ir jų tėvus į projektus, kurių tikslas - išryškinti (ir įveikti) neigiamus visuotinio sukomercinimo padarinius mokymui ir mokymuisi?“ Man pačiam atsakyti į šį klausimą padėjo Zygmuntas Baumanas (p. 17): „Mes visi esame vienas su kitu susiję, ir visa, ką darome arba ko nedarome, nė vienam iš mūsų nepraeina be padarinių“.

Literatūra

Bauman, Z. (2002). *Society under siege*. Malden, MA: Blackwell Publishers.

Firzsimons, P. (Fall, 2000). Changing conceptions of globalization: Changing conceptions of education. *Educational Theory*, 50 (4).

Giroux, H. A. (2001). *Theory and resistance in education: Towards a pedagogy for the opposition*. Westport, CT: Bergin & Garvey.

JC Penney Leadership Institute on School Improvement # 7. (1999). (Video). *Quality in the classroom: How students and teachers comanage their learning process*. Plano, TX: Author.

McChesney, R. (1998). Introduction. In N. Chomsky, *Profit over people: Neoliberalism and global order*. New York: Seven Stories Press.

Christopheris G. Robbinsas Pensilvanijos (JAV) valstybinio universiteto Ugdymo katedros dėstytojas mokslinis bendradarbis.
